

Austatud lugeja!

Olin juba tudeng, kui sündisid mu õed. Nagu kõik väikesed lapsed, saabus ühel hetkel see eluetapp, kus kõige peale tuli küsida, miks. Ja mitte ainult maailma avastamise mõttes, ka korraldustele hakati nõudma põhjendusi. Vastad ja vastad ja vastad, kuni lõpuks väsid. Kui see surnud punkt saabus, sai minu tüüpvastuseks: „Sest vaja on!“ Laps õpib väga kiiresti. Ühel õhtul seisis väike tüdruk mu ees ja palus mingile mänguloomale mingi asi selga panna. Ja minu küsimusele miks, laksatas vastutus: „Vaja on!“

Praegu, aastakümneid hiljem istun kohvikus. Ma ei saaks seda teha, kui mul poleks COVID-tõendit. Miks see nii peab olema, seda ma enam ei tea. Aga kaldun arvama, et kui ma poleks esimese soojaga vaksineeritud, siis ennemini loobuksin „Komeedist“, kui aktsepteeriksin vastust: „Vaja on!“ Joon lahjat teed, aga olen kange.

Detsembri alguses saime lugeda Riigikohtu lahendist, et Eesti Vabariigis istub järjepanu kartseris kinnipeetav, kes ei täida töötamise korraldust. Ei, mitte sellepärast, et erinevalt kõigist teistest kinnipeetavatest ei ole ta nõus hommikust õhtuni palehigis rasket tööd tegema – Eesti vanglasüsteemis ei jagu kõigile soovijatelegi tööd –, vaid et inimesel on kuritegelikust subkultuurist pärinev negatiivne hoiak koristajaameti suhtes.

Minu arusaamist pidi on subkultuurne hoiak mingi eripärane hoiak võrreldes nn üldise kultuuriga. Kas tavakultuuris on kõik ametid au sees? Alles hiljuti võis lugeda, et prügi-automehele pakutakse 3000 eurot kuus, aga inimesed pole nõus seda tööd tegema. Aga koristaja? Näiteks kui härra või proua kohtunikule öelda, et meie ukrainlasest koristaja on haige ja tööpäeva sees tuleb õigusemõistmise kõrvalt ka kohtumaja koridor lapiga üle tõmmata, kas see on solvav? Olgu, tööga üle koormatud inimesele täiendava ülesande panemine oli ehk halb näide. Aga kõrgelt haritud spetsialist, kes ühel hetkel uhkelt tagantkätt ukse kinni lööb ja võtab riigi kulul „vaheaasta“ – kas ta peab Töötukassast võtma vastu töö, mis on allpool tema oskusi ja võimeid? Ka see näide ei sobi? Lähme siis inimeseni, kes ei suuda oma võlgu tasuda. Inimene, kes tahab kohustustest vabaneda, peab tegelema mõistlikult tulutoova tegevusega või seda otsima. Sellele vaatamata kirjutas üks peen proua mulle: „Tööle! Mina?!“ Kohtupraktika arengut vaadates prognoosin, et kui asi jõuab sinnamaani, siis kohus vabastab ta kohustustest, vaatamata tema ilmselgelt negatiivsele hoiakule igasuguse töö tegemise suhtes. Ja lõpetuseks. Meil on pereisad, kes pigem jätavad oma lapsed sotsiaaltoetustele lootma, kui võtavad vastu lihtsama töö. Enda põhjajoomist peetakse ametiredelil degradeerumisest väärikamaks.

Niisiis – jätkem subkultuur. Jääb vang, tolm ja korraldus. Selge on see, et vangla ei peaks olema hotell, kus kõik ette-taha ära tehakse. Ka mõte kasvatada või säilitada tööharjumust on iseenesest tänuväärne. Küsimus on, kes seda vajab ja kes mitte. Võrdsus... Me tuleme poliitilisest süsteemist, kus kõik pidid olema võrdsed. Lõbusalt meenutatakse, kuidas nn töökollektiivid käisid sügiseti maal põllutöid tegemas. Ilma igasuguse lõbuta aga seda, kuidas põlu alla sattunud haritlane ei saanud muud tööd, kui katlakütjana. Millest selline tooni muutus? Viimane on inimese murdmine, ükskõik kuidas me vastupidist ka ei argumenteeriks.

Kangest tuleb sõna kangelane. Ühiskond teeb ise oma kangelased. Riik ei peaks aitama kaasa sellele, et teha vaksineerimise vastastest või kinnipeetavatest kangelasi. Kui sa püüad inimese tahet murda, kuid see jääb kõikumatuks, siis sünnib kangelane. Keerame siis vinti niipalju, et murduks? Aga äkki on vabas ühiskonnas paremaid lahendusi?

Vajadusest kaisukaru riidesse panna õppisin palju. Olin asunud iga hinna eest võimu kehtestama. Mind ei olnud selleks kutsutud. Kas demokraatlikku õigusriiki on?

Katrin Prükk